

Warszawa, dnia 21 kwietnia 2010 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

DL-P-I- 0700-9/10

dot. BPS/DSK-043-2570/10

BM-1-0700-104/10/3

GABINET MARSZAŁKA SENATU

wplynęło dn. 22.04.2010.

nr 2313 podpis [signature]

SEKRETARIAT
Prac Senackich
dn. 23.04.10
2822 podpis [signature]

Pan

Bogdan Borusewicz

Marszałek Senatu

Rzeczypospolitej Polskiej

Henryk Pene Kramotem.

W odpowiedzi na oświadczenie złożone przez pana senatora Henryka Woźniaka, w sprawie *nowelizacji ustawy o ochronie zwierząt*, przekazane przy piśmie z dnia 18 marca 2010 r., BPS/DSK-043-2570/10, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Poruszona w oświadczeniu problematyka dotycząca znęcania się nad zwierzętami uregulowana została przede wszystkim w *ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt* (Dz. U. z 2003 r. Nr 106 poz.1002, z późn. zm.), która ochroną obejmuje zwierzęta kręgowce, w tym zwierzęta domowe, zwierzęta gospodarskie, zwierzęta wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych, zwierzęta utrzymywane w ogrodach zoologicznych, zwierzęta dzikie (wolno żyjące), a także zwierzęta obce faunie rodzimej.

Ustawa określa zasady postępowania ze zwierzętami, a w tym kontekście definiuje m.in. takie pojęcia, jak „*humanitarne traktowanie zwierząt*”, „*okrutne*”

traktowanie zwierząt”, „*okrutne metody w chowie lub hodowli zwierząt*”, „*przeciążanie zwierząt*” czy też „*szczególne okrucieństwo zabijającego zwierzę*” (art. 4).

W przepisach karnych (Rozdział XI ustawy) penalizowane jest zabijanie, uśmiercanie oraz dokonywanie uboju zwierzęcia z przyczyn nieuzasadnionych lub niehumanitarnych bądź bez przyczyny wymienionej w art. 33 ust. 1, a także znęcanie się nad zwierzęciem, w tym znęcanie ze szczególnym okrucieństwem, o którym jest mowa w oświadczeniu. Przepisy karne przewidują za stypizowane w nich czyny możliwość wymierzenia kary grzywny, kary ograniczenia wolności albo kary pozbawienia wolności w wymiarze do roku (art. 35 ust. 1), a jeśli sprawca działa ze szczególnym okrucieństwem – kary pozbawienia wolności w wymiarze do lat 2 (art. 35 ust. 2).

Skazując za przestępstwo zabicia, uśmiercenia albo dokonania uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów ustawy albo za przestępstwo znęcania się nad zwierzęciem, sąd jednocześnie może orzec przepadek zwierzęcia, a w razie skazania za kwalifikowaną postać takich czynów, popełnioną przez sprawcę działającego ze szczególnym okrucieństwem, sąd obligatoryjnie orzeka przepadek zwierzęcia, jeżeli sprawca jest jego właścicielem (art. 35 ust. 3).

W razie skazania sąd może ponadto orzec wobec sprawcy zakaz wykonywania określonego zawodu, prowadzenia określonej działalności lub wykonywania czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, a także przepadek narzędzi lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa albo służących do ich popełnienia (art. 35 ust. 4). Ustawa daje także możliwość orzeczenia nawiązki w wysokości od 25 do 2.500 zł na cel związany z ochroną zwierząt, wskazany przez sąd (art. 35 ust. 5).

Istotne regulacje prawne dotyczące omawianej problematyki przewidziane są również w *ustawie z dnia 21 stycznia 2005 r. o doświadczeniach na zwierzętach* (Dz. U. Nr 33, poz. 289, z późn. zm.), która w przepisach artykułów od 38 do 41 przewiduje odpowiedzialność karną za przeprowadzanie doświadczeń z narażeniem zwierząt doświadczalnych na zbędny ból, cierpienie, strach lub trwale uszkodzenie organizmu; za przeprowadzanie doświadczeń bez odpowiedniego znieczulenia bądź

w celu testowania kosmetyków lub środków higienicznych oraz za powtórne wykorzystywanie zwierząt doświadczalnych do doświadczeń powodujących silny strach, ból lub cierpienie.

Obowiązująca *ustawa o ochronie zwierząt* w art. 7 ponadto przewiduje administracyjny tok postępowania w sprawie czasowego odebrania zwierzęcia właścicielowi lub opiekunowi w przypadku znęcania się nad nim w sposób opisany w art. 6 ust. 2 ustawy. Decyzja w tym przedmiocie (podejmowana przez wójta, burmistrza albo prezydenta, właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia) podlega natychmiastowemu wykonaniu, a w przypadkach niecierpiących zwłoki, gdy dalsze pozostawanie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu, policjant, a także upoważniony przedstawiciel organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, może odebrać zwierzę zawiadamiając o tym uprawniony w przedmiocie odebrania zwierzęcia organ (art. 7 ust. 2 i 3).

Według obecnego stanu prawa możliwe jest więc natychmiastowe, dokonywane w trybie administracyjnym, odebranie zwierzęcia osobie, która się nad nim znęca, jak również orzeczenie tytułem środka karnego – w razie skazania za przestępstwo określone w *ustawie o ochronie zwierząt* – przepadku zwierzęcia, w tych wypadkach, gdy sprawcą znęcania okaże się właściciel zwierzęcia.

Odnosząc się natomiast do postulowanego w oświadczeniu wprowadzenia „zakazu posiadania zwierząt w przypadkach przestępców działających ze szczególnym okrucieństwem”, należy stwierdzić, że pomimo oczywistej naganności tego rodzaju zachowań postulowane rozwiązanie nie zasługuje na poparcie, rodząc prawdopodobieństwo jego kolizji z szeregiem zasad wyznaczających podstawy i zakres odpowiedzialności karnej, w tym zasad mających charakter konstytucyjny.

Należy w tym miejscu zauważyć, iż wprawdzie w *ustawie o ochronie zwierząt* stwierdza się, że zwierzę, jako istota żyjąca zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą (art. 1 ust. 1), to jednocześnie wskazuje się, że w sprawach w niej nieuregulowanych do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy (art. 1 ust. 2). Skoro zatem *ustawa o ochronie zwierząt* nie określiła inaczej stosunku prawnego łączącego zwierzę z jego właścicielem, a zarówno tej ustawie,

jak i Konstytucji nie jest znane prawo podmiotowe własności zwierzęcia, odrębne od *zwykłego* prawa własności, to stosunek ten pozostaje stosunkiem własności i podlega ochronie w zakresie określonym w art. 64 Konstytucji. Tym samym orzekanie zakazu posiadania zwierzęcia wobec osoby skazanej za przestępstwo znęcania się nad zwierzęciem stanowić będzie radykalne i w niektórych przypadkach temporalnie nieograniczone wyłączenie możliwości korzystania przez jednostkę z konstytucyjnego prawa własności, w zakresie odnoszącym się do własności zwierzęcia.

Wprowadzenie ograniczenie możliwości korzystania z konstytucyjnych praw i wolności należy do istoty sankcji karnej, to jednak ograniczenie takie jest dopuszczalne wyłącznie w celu ochrony określonych wartości konstytucyjnych, zaś zakres tego ograniczenia nie może przekraczać miary konieczności. Zgodnie bowiem z art. 31 ust. 3 Konstytucji *„Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.”*

Wprowadzenie postulowanego w oświadczeniu środka karnego w postaci zakazu posiadania zwierząt w odniesieniu do wszystkich osób skazanych za przestępstwo znęcania się ze szczególnym okrucieństwem nad zwierzęciem, niezależnie od okoliczności i sposobu jego popełnienia (np. czas trwania znęcania się nad zwierzęciem, charakter zachowania, intensywność dolegliwości wynikającej z czynu sprawcy, skutki czynu dla zwierzęcia oraz ich rodzaj) prowadzi do naruszenia wynikającej z powołanego art. 31 ust. 3 Konstytucji zasady proporcjonalności w ograniczeniu praw i wolności konstytucyjnych jednostki, jak również pozostaje w kolizji z zasadą indywidualizacji reakcji karnej, stanowiącej warunek orzekania takich kar które zarówno w odczuciu społecznym, jak i w odczuciu jednostki, będą miały przymiot trafnej reakcji karnej na popełnione bezprawie, a tym samym władne będą wywierać pożądane oddziaływanie zarówno w płaszczyźnie generalnoprewencyjnej, podnosząc szacunek wobec porządku prawnego,

jak i indywidualnoprzewncyjnej, powstrzymując sprawcę przestępstwa od ponowienia karalnego zachowania.

Wypada także zauważyć, że zgodnie z jednolitą i konsekwentną linią orzecniczą Trybunału Konstytucyjnego, dotyczącą przesłanek dopuszczalności ograniczeń praw i wolności, określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, jednym z elementów tego dorobku orzeczniczego jest określenie sposobu rozumienia zasady proporcjonalności. *„Zasada ta, z jednej strony, stawia przed prawodawcą każdorazowo wymóg stwierdzenia rzeczywistej potrzeby ingerencji w danym stanie faktycznym, w zakresie prawa bądź wolności jednostki. Z drugiej strony, winna ona być rozumiana jako wymóg stosowania takich środków prawnych, które będą skuteczne, a więc rzeczywiście służące realizacji zamierzonych przez prawodawcę celów. Zawsze chodzi tu o środki niezbędne, w tym sensie chronić będą określone wartości w sposób i w stopniu, który nie mógłby być osiągnięty przy zastosowaniu innych środków. Niezbędność to również skorzystanie ze środków jak najmniej uciążliwych dla podmiotów, których prawa lub wolności podlegają ograniczeniu. Ingerencja w sferę statusu jednostki musi więc pozostawać w racjonalnej i odpowiedniej proporcji do celów, których ochrona uzasadnia dokonane ograniczenie”* (wyroki TK z dnia; 16 kwietnia 2002 r., sygn. SK23/01, OTK ZU seria A, nr 3/2002, poz. 26, s. 349 -350, 25 lutego 1999 r., sygn. K 23/98, OTK ZU nr 2/1999, poz. 25, s. 171 oraz 5 listopada 1997 r., sygn. K 22/97, OTK ZU nr 3 -4/1997, poz. 41, s. 367 - 368).

W świetle powołanego wyżej orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego uzasadniony jest pogląd, że wprowadzenie obowiązku orzekania przez sąd zakazu posiadania zwierząt wobec każdej osoby skazanej za przestępstwo określone w art. 35 ust. 2 może być oceniane jako niespełniające kryterium konieczności.

Zasygnalizowania wymaga okoliczność, że wprowadzenie do porządku prawnego postulowanego środka karnego może generować bardzo istotne, praktyczne trudności z egzekwowaniem jego przestrzegania przez skazanego, wobec którego środek taki zostałby orzeczony. Pojęcie „posiadania” w prawie karnym istotnie bowiem odbiega od cywilistycznego rozumienia tego pojęcia, zgodnie z którym „posiadaniem” jest władanie rzeczą w sposób zgodny z istotą prawa własności (*cum animo rem sibi habendi*) albo innego prawa rzeczowego lub prawa względnego

(zobowiązaniowego). Jak wskazywano w nauce prawa karnego oraz orzecznictwie, w wypadku prawa karnego „zakres pojęcia posiadania jest bardzo szeroki, nie jest ograniczony do posiadania samoistnego lub zależnego, lecz obejmuje każde faktyczne władanie rzeczą (por. wyrok SA w Gdańsku z 5 kwietnia 2000 r., II Aka 14/00, Orz. Prok. i Pr. 2001, nr 4, poz. 22)” (M. Mozgawa, Komentarz do art. 263 Kodeksu karnego, w: M. Mozgawa (red.), M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, Kodeks karny. Komentarz praktyczny, Oficyna, 2007, II wyd.), a więc także np. dzierżenie, mające charakter faktycznego, niejednokrotnie krótkotrwałego, władania rzeczą. Tym samym „w posiadanie” zwierzęcia wchodziłby również skazany wobec którego orzeczono taki środek karny, w wypadku krótkotrwałego, incydentalnego kontaktu z cudzym zwierzęciem, mającym charakter faktycznego władania, będącym rezultatem powierzenia mu zwierzęcia, nawet na bardzo krótki czas, przez jego właściciela.

Z drugiej zaś strony istota postulowanego środka karnego umożliwiłaby skazanemu, wobec którego orzeczono taki zakaz, podejmowanie działań mających na celu jego obejście, w szczególności polegających na nabywaniu i formalnym utrzymywaniu zwierzęcia przez innych członków rodziny skazanego sprawcy przestępstwa znęcania się nad zwierzętami, lub przez osoby z nim zamieszkujące (małżonek, rodzeństwo, dzieci). W takich sytuacjach postulowany środek karny nie spełniałby więc należycie stawianego przed nim celu prewencyjnego, nie gwarantując uniemożliwienia skazanemu faktycznego dostępu do zwierzęcia, do niego nie należącego i formalnie znajdującego się pod pieczęcią innej osoby.

Z uwagi na powyżej przedstawione okoliczności, przy dostrzeżeniu i pełnej akceptacji szlachetnych motywów leżących u podstaw przedstawionej w oświadczeniu propozycji, jak i podzielając pogląd o konieczności efektywnego zapobiegania okrucieństwu wobec zwierząt oraz egzekwowania odpowiedzialności karnej osób dopuszczających się takich zachowań, wprowadzenie do prawa karnego proponowanego w oświadczeniu nowego środka karnego nie jest celowe.

z powrotem

z upoważnienia
 MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
 Jacek Czaja
 PODSEKRETARZ STANU